

УДК: 069.51:93/94(497.11)"1953/2006"

**Др Милош
ТИМОТИЈЕВИЋ**
историчар,
музејски саветник
Народни музеј Чачак

ИСТОРИЈСКО ОДЕЉЕЊЕ НАРОДНОГ МУЗЕЈА У ЧАЧКУ: ПОВЕСТ БАШТИЊЕЊА И СТРУКТУРА СТАЛНЕ ПОСТАВКЕ (1953–2006)

АПСТРАКТ: *Раг објашњава праксу прикупљања и излања предмета у оквиру историјског одељења Народни музеја у Чачку од 1953. до 2006. године. Поред анализе структуре збирки, иако је усмерена и на хронологију прилива музеалија и мотиве за селекцију предмета који данас чине збирни фонд. Даје осврт и на структуру актуелне сталне поставке (од основне идеје коју она презентује до изабраних предмета који су у функцији ипакве замисли), што је одредило и политику скупљања и излања музеалија.*

КЉУЧНЕ РЕЧИ: *музеалије, збирке, сталне поставке, политика прикупљања, излања и објављивање предмета, Историјско одељење Народни музеја у Чачку*

Баштина представља сачувано и неговано материјално наслеђе вредно преношења у будућност. Тај процес истовремено постаје и чин производње културног идентитета, индивидуалног и колективног памћења који не би могли самостално да постоје без установа које се баве овом делатношћу. Читав систем норми и многих пракси, чији је циљ установљавање бриге о најразличитијим садржајима из прошлости, усмерен је на чување и презентацију баштине као културног наслеђа. Памћење и сећање тако добијају институционални оквир који постаје зависан од друштвених, политичких или идеолошких кретања и утицаја.¹ Заправо, на званично друштвено памћење пре свега снажно утичу интереси владајућих група, при чему се његови селективни садржаји приказују као аутентично и неискривљено наслеђе.² Сви ови процеси постају веома ва-

жни у савременом друштву у којем је пораст интересовања за баштину постао глобална појава у другој половини XX века.³

Предмети и мисија музеја

Основна музеолошка делатност прикупљања, чувања, проучавања и излагања предмета, посебно у облику сталних поставки, не представља једноставно складиштење материјалних остатака прошлости, већ смисаони поступак у коме се селективност више него подразумева. Предмети се сакупљају у складу са унапред одређеном мисијом музеја. Са протоком времена многи предмети „падају у заборав“, у скла-

идентитет у раним високим културама (Београд : Prosveta, 2011), 12, 16, 36, 50–51; Мирослав Тимотијевић, *Таковски усџанак – српске Цвети : о јавном заједничком сећању и заборављању у симболичкој политици званичне репрезентативне културе* (Београд : Историјски музеј Србије : Филозофски факултет, 2012), 231.

[3] Tijana Bajović, „Poplava sećanja : nastanak i razvoj 'memory booma'“, *Filozofija i društvo* 3 (2012), 91–105; Devid V. Blajt, „Pomama za sećanjem: zašto i zašto danas?“, *Kolektivno sećanje i politike pamćenja*, пр. Michal Sládeček, Jelena Vasiljević, Tamara Petrović Trifunović (Београд : Zavod za udžbenike : Institut za filozofiju i društvenu teoriju, 2015), 319–333.

[1] Milan Popadić, *Vreme prošlo u vremenu sadašnjem : uvod u studije baštine* (Београд : Centar za muzeologiju i heritologiju Filozofskog fakulteta, 2015), 33, 38–42, 57–64, 97–102.

[2] Todor Kuljić, *Kultura sećanja : teorijska objašnjenja upotrebe prošlosti* (Београд : Čigoja štampa, 2006), 7–10; Fernando Katroga, *Istorija, vreme i pamćenje* (Београд : Clio, 2011), 18, 21, 29, 32–34, 38–39; Jan Asman, *Kultura pamćenja : pismo, sećanje i politički*

ду са неким новим виђењима презентације прошлости, док се други излажу, или се покреће нека другачија стратегија прикупљања материјалних остатака прошлости, а затим и формирања новог званичног патримонијума.

Историја прикупљања и излагања предмета у оквиру Одељења за историју Народног музеја у Чачку посматра се преко модела музеолошке комуникације која полази од значаја предмета (музеалије) као носиоца информације и примарног циља музеолошког истраживања. Даљи ток комуникације остварује се преко стварања збирног фонда, а затим различитих концепата излагања предмета, односно публиковања резултата истраживања. Предмети заправо имају велику симболичку важност, јер у музејском контексту репрезентују одређене вредности које преносе на посетиоце у облику „нове стварности“.⁴

Зато су основна питања која се постављају у овом истраживању зашто, када и колико су прикупљани одређени предмети (мотивација за прављење збирки) Одељења за историју Народног музеја у Чачку, односно каква је била њихова даља судбина (излагање, интерпретација, публиковање, одлагање у депо). Структура сталне поставке Народног музеја у Чачку у Конаку господара Јована Обреновића (настале 1996. и допуњене 2006), која је испуњена предметима из Одељења за историју, представља саму срж овог процеса. Основна идеја излагања садржана је у самом називу овог дела сталне поставке („Устанци и ратови 1804–1941“), тако да је предмет анализе време када је та идеја уобличена, а затим и начин на који је реализована, односно стратегија прикупљања музејских предмета која је обезбедила остварење унапред задатог циља.

Музејске изложбе увек су условљене културним потребама, интересима и сврхом таквог комуникационог деловања у коме презентовани предмети представљају но-

воконструисано искуствено поље у коме делују структурне и селективне информације. Тако се путем конкретних предмета изражавају апстрактне замисли, при чему се пажња посетиоца путем визуелне комуникације усмерава ка самој сржи поруке. Сталне музејске поставке дуго се припремају за излагање, још дуже трају, тако да постају део свести друштва, његовог памћења и доживљаја прошлости. Оне истовремено легитимизују сваки музеј и у великом броју случајева представљају приказ знања акумулираног у предметима и збиркама. Стална поставка упућује на унапред замишљену целовиту политику сакупљања, одражава сврху такве праксе и дефинише физиономију музеја у облику једне интегралне поруке која се посредством изложеног материјала преноси сваком посетиоцу.⁵

Савремена преиспитивања наслеђа, посебно националне прошлости у случају Србије, настоје да деконструишу наметнуте наративе музејских изложби и отворе дебат у вези са трауматичном прошлошћу, при чему се музеји означавају као важна места сећања и простори који би требало да буду део процеса стварања неког новог идентитета.⁶ Музеји би у новом промишљању прошлости (поред споменичких комплекса – „места сећања“) требало да постану и „места буђења савести“. Традиционални облик музејске комуникације, који музеј дефинише као простор предвиђен за пасивно учење, требало би према овим замислима да се трансформише у један нови облик установе за активно грађанско деловање.⁷ Европски музеји су и настали као део процеса конструкције прошлости и означавања моћи, најпре владара, а потом нације и њеног „континуираног постојања“, недискутабилног „права“ на одређени простор. За излазак из таквог стања препоручује се концепт истицања посебности локалних

[5] Dr. Zbynek- Stransky, „Temelji opšte muzeologije“, *Muzeologija* 8 (Zagreb, 1970), 65–69; Ivo Maroević, n. d., 168, 223–225.

[6] Olga Manojlović-Pintar, „Muzeji Beograda i koncept suočavanja sa prošlošću“, u: *Muzeji kao mesta pomirenja*, ur. Slađana Bojković, Ana Stolić (Beograd : Istorijski muzej Srbije, 2010), 129–136.

[7] Милица Божић-Маројевић, „Чување дисонантног наслеђа. Случај Брчко Дистрикта Босне и Херцеговине“, *Годишњак за друштвено историју* 3 (2015), 23–45.

[4] Ivo Maroević, *Uvod u muzeologiju* (Zagreb : Zavod za informacijske studije, 1993), 123–125, 153–154; Tomislav Šola, *Prema totalnom muzeju* (Beograd : Filozofski fakultet, Centar za muzeologiju i heritologiju ; Kruševac : Narodni muzej, 2011), 52, 66–64.

средина, мултикултуралности и заједничке историје Европе.⁸

Постмодерна деконструкција историјских наратива, најчешће националних, а затим инсистирање на друштвеној одговорности установа културе, у највећем броју случајева ипак није вредносно неутрална, већ представља још један облик политичко-идеолошког тумачења стварности и покушај конструкције пожељне будућности. Као и сви други наративи и овај постмодердни има свој „век трајања“, што се може пратити кроз дифузију најразлијитијих концепата (попут трендова у вези са глобализацијом) или поновни повратак националним перспективама.

Савремена критика постојећих музејских поставки има за циљ преиначење читавог концепта прикупљања и излагања музејских предмета. Историја музеја и њиховог рада свакако представља историју једног изабраног и конструисаног виђења света, као и покушај успостављања контроле и моћи у друштву. Политички утицај био је одлучујући за формирање основе идеје сталних поставки током епохе социјализма, када је и настао највећи број музеја у Србији. После пада комунизма покренуто је обликовање неких нових меморијских структура. Некадашња општа униформност испуњена сећањем на раднички и партизански покрет замењена је акцентовањем српских ослободилачких ратова, док је проблематична прошлост у вези са Другим светским ратом углавном заобилажена.⁹

То је био оквир у коме се развијао и Музеј у Чачку. Оснивање установе 30. августа 1952. године било је условљено идеолошко-политичким разлозима. Половина предмета која је прикупљена говорила је о деловању радничког покрета, комуниста, партизана, нарочито њихове победоносне ослободилачко-револуционарне борбе која се после 1945. године оваплотила у

[8] Ljiljana Gavrilović, *Muzeji i granice moći* (Београд : Biblioteka XX vek : Knjižara Krug, 2011), 31–50.

[9] Љиљана Гавриловић, *О ђолишкима, иденитијешима и друге музејске ђриче* (Београд : САНУ, Етнографски институт, 2009), 11, 42.

стварању социјалистичке Југославије.¹⁰ На тај начин обликована је и стална поставка смештена у Конаку господара Јована Обреновића, где је све до 1996. године половину простора заузимала презентација борбе комунистичког и партизанског покрета у Чачку и околини.¹¹

Прикупљање предмета и стварање збирки

Према подацима из Улазне књиге Народног музеја у Чачку Одељење за историју је 1953. године прикупило укупно 875 предмета. Био је то велики подухват, јер је све све до 2006. године тај број представљао 18% од укупног фонда предмета овог Одељења (са предметима донетим 1954–1955 чак 25%). То су, пре свега, биле фотографије (52%), документа (24%), брошуре (11%), плакати (2%) – укупно 89% прикупљеног материјала. Оружје и војна опрема, музеалије које би требало да најречитије говоре о борби, биле су заступљене са свега 5% предмета који су донети у Музеј 1953. године.

Почетни збирни фонд Народног музеја у Чачку није остао целовит, јер је велики део архивске грађе, плаката, па и књига, предат Историјском архиву у Чачку. То је време када Музеј у Чачку нема професионалног историчара, док је концепција целе установе додатно ослабљена издвајањем слика Надежде Петровић за Уметничку галерију (1961) као нову институцију која је добила сликаркино име.¹² Без обзира на различите мотиве и околности под којима су предмети Одељења за историју Народног музеја у Чачку престајали да буду део његових збирки, они ће се у овој анализи и даље водити као део почетног збирног фонда како би се добила јасна слика прикупљања музеалија.

[10] Милош Тимотијевић, „Дуг пут оснивања Музеја у Чачку“, у: *Сјоменица Народног музеја у Чачку 1952–2012*, ур. Делфина Рајић (Чачак : Народни музеј, 2013), 11.

[11] Милош Тимотијевић, „Шест деценија рада Народног музеја у Чачку (1952–2012)“, у: *Сјоменица Народног музеја у Чачку 1952–2012*, ур. Делфина Рајић (Чачак : Народни музеј, 2013), 17.

[12] Радивоје Бојовић, „Одељење за историју“, у: *Сјоменица Народног музеја у Чачку 1952–2012*, ур. Делфина Рајић (Чачак : Народни музеј, 2013), 145–158.

Највећи део материјала који је донет у првим годинама постојања установе био је у вези са комунистичким и партизанским покретом, али нису занемарени ни старији периоди историје, посебно XIX век. Заправо, предмети су прикупљани у складу са званичном државном политиком сећања на прошлост која је инсистирала на повезивању буна, устанака и националних ослободилачких ратова у јединствени низ у који је спадао и устанак из 1941. године. Сви претходни устанци били су само увод у нови ослободилачки рат, што је требало да означава и „крај историје“. Зато је устанак из 1941. приказиван као почетак новог доба. Револуција је неумерено уздигана као прекретнички догађај у повести на који се „природно“ надовезују и прве године социјалистичке изградње. Званична репрезентативна култура Србије, федералне јединице социјалистичке Југославије, почивала је на таквом виђењу националне историје, што је пресликавано и на локални ниво.¹³ У складу са тим одређена је и стратегија прикупљања предмета Народног музеја у Чачку, а затим и концепти повремених изложби и сталних поставки.

Прикупљени материјал био је веома разноврстан. Ипак, према броју уписаних предмета до 2006. године збирка фотографија Одељења за историју свакако је најбројнија (26%). При томе је већ 1953. године уписано 35% свих до сада регистрованих фотографија. Међутим, у то време није постојало разграничење између оригиналне фотографије (која се у време свог настанка могла умножавати у неограниченом броју примерака) и савремене фотографске копије некадашњег снимка (репродукованог са фото-папира или негатива, односно позитива). Све је уписивано заједно, да би се касније све фотографије уврстиле у посебан инвентар (оригинали и савремене копије), чиме су великим делом поништени њихова оригиналност и

музеалност. Тек у последње три деценије оригиналне фотографије су поново добиле статус музејског предмета. Тако су поново актуелизовани „предметност“ фотографије и информације које она са собом преноси. Фотографија по својој суштини никако није део „објективне“ стварности, већ је њен настанак условљен многим друштвеним чиниоцима (породичним, класним, идеолошким). Место и улога фотографије нису исти у грађанској и социјалистичкој држави, елитној или популарној култури. То је и условило физиономију ове збирке.¹⁴ Фотографије су важан и популаран медиј, али су оне у пракси Музеја у Чачку претежно коришћене као помоћни материјал.

Архивска збирка није престала да се попуњава и после предаје великог броја докумената Архиву у Чачку. Зато се променила концепција прикупљања. Архивска грађа најразличитије врсте (документа, дневници, писма, легитимације, телеграми) и даље су били важни, али ипак пратећи предмети у оквиру преузимања заоставштина истакнутих личности. Као и све друге збирке и архивска се највећим делом формирала као део чувања сећања на војничке традиције и ослободилачке ратове. Према броју регистрованих предмета (укључујући и део фонда који је предат Архиву у Чачку), архивска збирка чинила је петину, док је збирка плаката бројала свега 3,5% свих предмета који су припадали Одељењу за историју Музеја у Чачку.

Шестина предмета коју су прикупљани до 2006. години припада збирци књига и некњижног материјала. Половину збирке чине старе и ретке штампане књиге, а другу половину материјал најразличитије врсте (брошуре, календари, алманаси, визиткарте, вереничке карте, честитке, дописнице, разгледнице). Заправо, најважнији део збирке представља библиотека свештеничке породице Поповић из Бањице

[13] Милош Тимотијевић, „Бој на Љубићу у званичној репрезентативној култури Чачка током XIX и XX века“, у: *Српска револуција и обнова државности Србије : двеста година од Другој српској устанци*, ур. Радомир Ј. Поповић, (Београд : Историјски институт; Чачак : Међуопштински историјски архив, 2016), стр. 215–240.

[14] Милош Тимотијевић, „Албум старог Чачка (1870–1941) : град, људи, догађаји“, у: *Албум старој Чачка : 1870–1941*, пр. Делфина Рајић, Радивоје Бојовић и Милош Тимотијевић (Чачак : Народни музеј, 2010), 5–15; Милош Тимотијевић, *Чачак у доба социјализма : (1944–1990) : фотодографија као репрезентативни идолички моћи* (Чачак : Народни музеј, 2013), 5–24.

код Чачка и то као јединствена целина. За разлику од других збирки, садржај који је прикупљен у фонду књига и некњижног материјала припада грађанској традицији српског друштва, пре свега урбаног и образованог становништва, односно некадашње друштвене елите.

Слично порекло има и материјал који припада збирци повеља и диплома која чини свега 2% укупног фонда предмета који је прикупљан. Признања, награде и сведочанства у вези са професионалним и друштвеним животом у градском окружењу, пре и после 1945. године, представљају основу ове збирке везане за личности и организације из Чачка и најближе околине.

Заправо, три четвртине материјала који је прикупљен у оквиру Одељења за историју Народног музеја у Чачку чине дводимензионални материјал и књиге. Ово су важни и незаобилазни предмети који се чувају и у другим установама (архиви, библиотеке), али на неки други начин и у сасвим другом облику комуникације са публиком. Без ових збирки и „прави“ тродимензионални предмети тешко да би могли да самостално репрезентују било коју основу идеју и концепт излагања музеалија.

Збирка декорација свакако има најраскошнији материјал велике естетске и симболичке вредности, који је истовремено незаобилазно историјско сведочанство о животу и раду многих истакнутих личности. Истовремено, ова збирка се највећим делом односи на војничке традиције и приказивање славе ослободилачких ратова, истицање хероја нације како у грађанском, тако и у социјалистичком друштву. Овој збирци припада шестина укупног броја прикупљених предмета, од чега 75% чине музеалије под којима у ужем смислу подразумевамо декорације (ордени, медаље, споменице, плакете, значке, ознаке, минијатуре), док преостали део чини пратећи материјал (повеље, дипломе, уверења, врпце, кутије).

Збирке оружја и војне опреме (6,2%), униформи (4,4%) и реалија (5,4%) заједно чине 16% прикупљених предмета. Још три

збирке (застава, карата и печата) заузимају 1% од целокупног фонда предмета који је прикупљан до 2006. године. Ови тродимензионални предмети представљају важан део збирног фонда, међу којима се налазе вредне и заиста ретке музеалије. Управо та врста предмета има незаобилазну улогу у свим концептима излагања, од повремених изложби до сталних поставки. Збирке оружја, војне опреме и униформи у потпуности су везане за војничке традиције. То се може рећи и за реалије које су у Музеј доспеле у склопу преузимања заоставштине истакнутих личности, најчешће војних команданата. Пријем оваквих предмета најчешће је личио на „свечаност“, као приликом преузимања „реликвија“.¹⁵ Такве драгоцености, које су припадале „херојима нације“, имале су важну улогу у меморизацији изабраних догађаја из прошлости.

Повремене изложбе и сталне поставке нису једини начин излагања музеалија. Један од начина презентације прикупљених предмета представља и њихово публиковање у облику вербално-визуелне информације са обавезним пратећим каталожним одредницама. До краја 2016. године у различитим каталозима (погледати списак на крају рада) на овај начин публиковао је више од 1.100 предмета који припадају Одељењу за историју. Они представљају више од петине укупно уписаног фонда предмета (22%) – највише их је из збирке фотографија (376), потом декорација (198), затим архивске збирке (181), оружја и војне опреме (112), књига и некњижног материјала (76), униформи (59), реалија (57), печата (8), карата (4) и плаката (4). Када је у питању стална поставка, половина изложених предмета публикована је у каталозима (2,5% од укупног фонда уписаних предмета). Ако би се у овај списак уврстиле и публикације у којима су предмети само визуелно приказани, без пратећих каталожних одредница, онда је број музеалија који су на овај начин презентовани јавности још већи. Народни музеј у Чачку имао је неколико таквих издања, од којих се по

[15] Радивоје Бојовић, „Одељење за историју“, 145.

репрезентативности издвајају две публикации.¹⁶ То је важан комуникациони канал, јер се 95% предмета Одељења за историју Музеја у Чачку налази у депоу.

„Устанци и ратови 1804–1941“ – уобличавање комуникацијског обрасца сталне поставке Народног музеја у Чачку

Одлука да се устанци и ратови и 1996. изабери као приоритетна тема у музеолошком приказу прошлости чачанског краја није случајна. Заправо, то је био наставак рада на почетној мисији Музеја основаног 1952. године, која је и условила политику прикупљања предмета, формирања збирки и прављења изложби. Током епохе социјализма Други светски рат је имао централно место у музеолошким поставкама широм Србије и Југославије, што је био случај и са Чачком. Таква пракса промењена је током транзиције када је пажња усмерена на раније периоде историје, при чему су ослободилачки ратови 1912–1918. године добили истакнуто место. Управо је на тај начин и обликована стална поставка Одељења за историју Народног музеја у Чачку из 1996. године, као и њена допуна која је уследила деценију касније (2006). Наиме, преко половине изложених предмета приказују балканске и Први светски рат.¹⁷

Теорија комуникационог деловања заснива се на приказивању званичне репрезентативне културе посредством симболичне политике у облику већ унапред прихваћеног „заједничког знања“, што је неопходно за јавну друштвену комуникацију чији обавезујући карактер други вољно прихватају. Музеји у овом процесу имају важно место, јер стратегија овакве презентације подразумева присуство публике која

[16] Делфина Рајић, Милош Тимотијевић, *Културна ризница Чачка : од праисторије до савремене доба* (Чачак : Народни музеј, 2008); Радивоје Бојовић, *Чачански крај у прошлости : водич Народног музеја Чачак* (Чачак : Народни музеј, 2009).

[17] Милош Тимотијевић, „Шест деценија рада Народног музеја у Чачку (1952–2012)“, у: *Сјоменица Народног музеја у Чачку 1952–2012*, ур. Делфина Рајић (Чачак : Народни музеј Чачак, 2013), 15–111.

посредством прихватања претходно произведеног нормираног „заједничког знања“ (привилеговано право званичне културе) учествује у сећању на прошлост и прославању актуелне садашњости. На тај начин се изабране историјске представе производе у званично сећање, а музеји постају посебни и истакнути меморијски топови, трезори заједничког сећања. Меморијски топови се производе посредством историјског наратива који својом метафоричношћу добијају симболично значење. Читав садржај био би нечитљив и несхватљив без разумевања дискурса симболичне политике у оквиру које се таква комуникација конституише. Некадашње патриотске иконе и реликвије, уобличаване у оквиру старих династичких, државних и националних митополитичких симбола, у савременим музејским поставкама заправо репрезентују актуелна тумачења прошлости.¹⁸

Стална поставка Народног музеја у Чачку, смештена на спрату Конака господара Јована Обреновића, хронолошки приказује седам посебних целина: 1) Први српски устанак 1804–1813; 2) Хаџи-Проданова буна 1814; 3) Други српски устанак 1815; 4) Српско-турски ратови 1876–1878; 5) Балкански ратови 1912–1913; 6) Први светски рат 1914–1918. и 7) Устанак 1941. године. Хол који повезује просторије са посебним тематским целинама није празан, већ се у њему налазе предмети настали за време Краљевине Југославије. Међутим, овај простор није замишљен за приказивање тог историјског периода, већ има задатак да буде увод за улазак у тематску целину посвећену устанку из 1941. године.

Тематска усмереност условила је и начин презентације предмета којима као илустрација за историјске периоде које репрезентују служе цртежи и слике (оригинали или копије) за старије, односно урамљене копије фотографија за новије периоде историје. Сlike, цртежи и фотографије чине саставни део сталне поставке. Међутим, они се налазе у другом плану као илустрација тродимензионалних предмета који на

[18] Мирослав Тимотијевић, *н. д.*, 12–13, 32–33, 37, 498.

тај начин добијају неопходан историјски контекст и персонализацију.

Пошто је стална поставка тематски усмерена на устанке и ратове, могло се очекивати да ће предмети из збирке оружја и војне опреме чинити највећи део презентовањих музеалија. Али није тако. Предмети из збирке декорације (пре свега одликовања, медаље и споменице) представљају скоро половину изложених предмета (45%), а оружје и војна опрема четвртину. Међутим, ни ту није испољена милитаризација сећања, јер две трећине тих предмета представља занатско оружје, чије је поседовање имало истакнуту симболику у приказивању друштвеног угледа, док је употребна вредност у рату била у другом плану. Иста оцена важи и за сабље које у модерно време немају улогу оружја за борбу, већ служе за декорацију официра и истицање њиховог места у војној хијерархији, али и приказивање моћи у цивилном друштву. На тај начин изложене су и свечане униформе. Практично три четвртине изложених предмета припада овој врсти музеалија. На тај начин стална поставка Народног музеја у Чачку нема улогу приказивања саме борбе или уздизања ортодоксног милитаризма, већ славе, достојанства и части учесника буна, устанака и ратова. Предмети нису анонимни (већином су припадали важним и истакнутим личностима – „херојима нације“). Многе теме и личности које чине данашњи садржај сталне поставке Музеја у Чачку најпре су покретане у оквиру повремених изложби поводом прославе разних националних јубилеја, док су касније такви догађаји и особе у оквиру сталне поставке добили „ванвременску“ конотацију.

Када су у питању предмети који приказују личности и догађаје са почетка XIX века, требало би истаћи да су они у Музеј доспели већ 50-их година XX века. Систематско прикупљање предмета у вези са ослободилачким ратовима 1912–1918. почело је 70-их година XX века, да би свој врхунац досегло у следећој деценији. Велике тематске изложбе посвећене ослободилачким ратовима, организоване још у време соција-

листичке Југославије, јасно су најављивале физиономију будуће сталне поставке. Последња измена сталне поставке из 2006. године није се односила само на пратећи материјал (витрине, декорисане позадине, фотографије), већ су новим аквизицијама допуњене постојеће збирке и мање музеолошке целине путем материјала који је у Музеј доспео у претходној деценији.

Репрезентативност музеалија Одељења за историју Народног музеја у Чачку није подложна сумњи. Стална поставка испуњена је предметима који потичу из породица династије Обреновић и Карађорђевић, војвода из Првог и Другог српског устанка, високих официра из свих ослободилачких ратова, укључујући и заповеднике партизанских јединица из 1941. године. Сви они по свом социјалном статусу нису припадали „обичном“ народу, већ елити друштва. Иако се по самом називу то не може одмах закључити, стална поставка Музеја у Чачку слави и уздиже улогу српског грађанства у стварању националне државе. При томе је избор личности зависио како од њихове „реалне“ улоге у историјским збивањима, тако и од одлуке њихових потомака да Народном музеју у Чачку поклоне предмете које су чували. На тај начин стална поставка није оријентисана искључиво на сам град, најближу околину и регион, већ на посредан начин приказује националну прошлост нововековне српске државе. Многе личности чији се предмети презентују у сталној поставци Народног музеја у Чачку само се у најширем контексту могу везати за Чачак и чачански крај.

Тезаурис у служби историјске наратије

Прикупљање предмета, формирање музејских збирки, припреме повремених изложби, штампање каталога и организовање сталних поставки (меморизација) захтевају много времена. Такви подухвати подразумевају године истрајног и усмереног рада који представља одређење једне унапред обликоване идеје. У случају Народ-

ног музеја у Чачку та идеја утемељена је на истицању важности национално-ослободилачке борбе, изградњи идентитета и државности, као и улози елита у историјским процесима. Прикупљени предмети постали су тезаурус једног изабраног историјског наратива који комуницира са јавношћу путем сталне поставке, повремених изложби или презентације систематизованог регистра културних добара (каталози), патримонијума који је у протеклих шест деценија добио многа значења изван изворног окружења у којима су музеалије настале.

У таквом контексту институционализација меморизације полази од истицања важности хероја нације и драгоцености предмета који су им припадали. Управо је драгоценост музеалија била и основи критеријум тезаурације. Институционализација оформљених збирки наметнула је и критеријум репрезентативности националних вредности. Појам репрезентације обухвата значење позивања на нешто или представљање некога уместо нечега и за нешто. Такво схватање значаја предмета и њиховог излагања условило је теме и обим повремених изложби, каталоге који су их пратили, а затим и обликовање сталних поставки.

Предмети који се налазе у збиркама Одељења за историју Народног музеја у Чачку прикупљани су и излагани с циљем стварања читљивог и друштвено прихватљивог визуелно-вербалног музејског наратива српске нововековне националне историје. Такав комуникацијски образац условљава стварање искуственог поља у коме делују структурне и селективне информације које су уобличене после пропасти социјализма (1990). Међутим, у случају Народног музеја у Чачку тај процес имао је свој континуитет и током саме епохе социјализма, да би у времену транзиције добио свој пуни обим и смисао. Прикупљене и изложене музеалије нису репрезент целокупне повести нације или региона, већ представљају сажимање погледа на историју Србије с циљем приказивања војних сукоба у функцији стварања и одржања националне државе. При томе је повест грађанске класе пружила

окосницу за музеализацију предмета који су прикупљани и излагани, што је концепт и постојеће сталне поставке.

ПРИЛОГ

Списак каталога у којима су публиковани предмети из Историјског одељења Народног музеја у Чачку

1. Теодосије Вукосављевић, Радивоје Бојовић, *Рајни џуџ Десејој џука : ог 1912–1918* (Народни музеј Чачак, септембар-децембар 1984)
2. Радивоје Бојовић, *Пуковник Драјушин Гавриловић* (Народни музеј Чачак, октобар-новембар 1990)
3. Коста С. Радић, Небојша Ђокић, *Стрелачко наоружање и рајничка ојрема у првој љоловини ХХ века* (Крушевац : Градски музеј, 1. јун – 25. јун 1992)
4. Павле Љумовић, *Цер, Дрина, Колубара 1914 : каталој изложбе* (Београд : Војни музеј, 1994)
5. Биљана Станић, *Београдска ојерација 1944* (Београд : Музеј града Београда, 1994)
6. Branko Bogdanović, *Hladno oružje Srbije, Crne Gore i Jugoslavije : (19.–20. vek) : iz zbirki Vojnog muzeja* (Beograd : Vojni muzej, 1997)
7. Милош Тимотијевић, *Ојшјина Чачак и њени љредседници 1918–1941* (Чачак; Народни музеј Чачак, 1999)
8. *Службено одело у Србији у 19. и 20. веку* (Београд : Историјски музеј Србије : Галерија САНУ, 2001)
9. Лидија Никитовић, Радивоје Бојовић, Делфина Рајић, Милица Дрињаковић, Снежана Ашанин, Милош Тимотијевић, Ивана Ђирјаковић, Катарина Дмитровић, Дејан Петровић, *Пола века Народној музеја у Чачку 1952–2002* (Чачак: Народни музеј Чачак, 2002)
10. Милош Тимотијевић, *Соколско Друштво у Чачку 1910–1941* (Чачак: Народни музеј Чачак, 2006)

11. Делфина Рајић, Радивоје Бојовић, Милош Тимотијевић, *Албум старог Чачка 1870–1941* (Чачак: Народни музеј Чачак, 2010)
12. Радивоје Бојовић, *Војвода Сїеїа Сїеїановић : 1856 – 1929 : кайшалої изложбе* (Чачак : Народни музеј, 2006)
13. Емица Милошевић, Делфина Рајић, Радивоје Бојовић, *Вајар Борђе Јовановић : (1861–1953) : кайшалої изложбе* (Чачак : Народни музеј, 2007)
14. Радивоје Бојовић, *Војвода Пеїар Бојовић : живої и їобеге : кайшалої изложбе* (Чачак : Народни музеј 2008)
15. Радивоје Бојовић, *Срїске шїамїане књиїе XVI века из збирке Народної музеја у Чачку* (Чачак : Народни музеј, 2009)
16. Радивоје Бојовић, *Инжењер Милоје Јовановић : 1877 – 1969 : кайшалої изложбе* (Чачак : Народни музеј, 2010)
17. Биљана Чкоњевић, Александра Гојгић, Марина Котарац, Делфина Рајић, Радивоје Бојовић, др Милош Тимотијевић, Ивана Ђирјаковић, *Блаїо Народної музеја: исїраживања 2002–2012*. (Чачак: Народни музеј Чачак, 2012)
18. Милош Тимотијевић, *Чачак у доба социјализма: (1944–1990): фотїографїа као реїрезентїї їолиїичке моћи* (Чачак: Народни музеј Чачак, 2013)
19. Радивоје Бојовић, „Владарски дом Обреновића у збиркама Народног музеја у Чачку“, *Обреновићи у музејским и друїим збиркама Србије 2*, ур. Александар Марушић, Ана Боловић (Горњи Милановац : Музеј рудничко-таковског краја, 2014), стр. 207–249.
20. Милош Тимотијевић, *Сегамегесей їогина од їобеге над фашизмом (1945–2015)* (Чачак: Народни музеј Чачак, 2015)
21. Радивоје Бојовић, Марија Марић Јеринић, Миладин Марковић, Стевица С. Карапанџин, *Војвода Пеїар Бојовић : знамења славе и часїи* (Београд : Медија центар „Одбрана“, 2016)

Литература:

- Asman Jan, *Kultura pamćenja : pismo, sećanje i politički identitet u ranim visokim kulturama* (Beograd : Prosveta, 2011)
- Bajović Tijana, „Poplava sećanja : nastanak i razvoj 'memory booma'“, *Filozofija i društvo* 3 (2012), 91–105.
- Blajt Dejvid V., „Pomama za sećanjem: zašto i zašto danas?“, *Kolektivno sećanje i politike pamćenja*, пр. Michal Sládeček, Jelena Vasiljević, Tamara Petrović Trifunović (Beograd : Zavod za udžbenike : Institut za filozofiju i društvenu teoriju, 2015), 319–333.
- Божић-Маројевић Милица, „Чување дисонантног наслеђа. Случај Брчко Дистрикта Босне и Херцеговине“, *Годишњак за друшївену исїорију* 3 (2015), 23–45.
- Бојовић Радивоје, „Одељење за историју“, у: *Сїо-меница Народної музеја у Чачку 1952–2012*, ур. Делфина Рајић (Чачак : Народни музеј, 2013), 145–158.
- Бојовић Радивоје, *Чачански крај у їрошлосїи : водич Народної музеја Чачак* (Чачак : Народни музеј, 2009)
- Gavrilović Ljiljana, *Muzeji i granice moći* (Beograd : Biblioteka XX vek : Knjižara Krug, 2011)
- Гавриловић Љиљана, *О їолиїикама, їденїиїшеїїима и друїе музејске їриче* (Београд : САНУ, Етнографски институт, 2009)
- Kuljić Todor, *Kultura sećanja : teorijska objašnjenja upotrebe prošlosti* (Beograd : Čigoja štampa, 2006)
- Manojlović-Pintar Olga, „Muzeji Beograda i koncept suočavanja sa prošlošću“, у: *Muzeji kao mesta pomirenja*, ур. Slađana Bojković, Ana Stolić (Beograd : Istorijski muzej Srbije, 2010), 129–136.
- Maroević Ivo, *Uvod u muzeologiju* (Zagreb : Zavod za informacijske studije, 1993)
- Popadić Milan, *Vreme prošlo u vremenu sadašnjem : uvod u studije baštine* (Beograd : Centar za muzeologiju i heritologiju Filozofskog fakulteta, 2015)
- Stransky Zbynek, „Temelji opšte muzeologije“, *Muzeologija* 8 (Zagreb, 1970), 40–73
- Рајић Делфина, Милош Тимотијевић, *Кулїурна ризница Чачка : од їраисїорије до савременої доба* (Чачак : Народни музеј, 2008)
- Тимотијевић Милош, „Албум старог Чачка (1870–1941) : град, људи, догађаји“, у: *Албум*

стари Чачка : 1870–1941, пр. Делфина Рајић, Радивоје Бојовић и Милош Тимотијевић (Чачак : Народни музеј, 2010), 5–15.

Тимотијевић Милош, „Бој на Љубићу у званичној репрезентативној култури Чачка током XIX и XX века“, у: *Српска револуција и обнова државности Србије : двеста година од Другој српској усџанка*, ур. Радомир Ј. Поповић (Београд : Историјски институт; Чачак : Међуопштински историјски архив, 2016), 215–240.

Тимотијевић Милош, „Дуг пут оснивања Музеја у Чачку“, у: *Сџоменица Народної музеја у Чачку 1952–2012*, ур. Делфина Рајић (Чачак : Народни музеј, 2013), 5–13.

Тимотијевић Милош, „Шест деценија рада Народног музеја у Чачку (1952–2012)“, у: *Сџоменица Народної музеја у Чачку 1952–2012*, ур. Делфина Рајић (Чачак : Народни музеј, 2013), 15–111.

Тимотијевић Милош, *Чачак у доба социјализма : (1944–1990) : фотџографија као рејрезентџи џолиџичке моћи* (Чачак : Народни музеј, 2013), 5–24.

Тимотијевић Мирослав, *Таковски усџанак – српске Цветџи : о јавном заједничком сећању и заборављању у симболичној џолиџици званичне рејрезентџи џивне кулџуре* (Београд : Историјски музеј Србије : Филозофски факултет, 2012)

Šola Tomislav, *Prema totalnom muzeju* (Beograd : Filozofski fakultet, Centar za muzeologiju i heritologiju ; Kruševac : Narodni muzej, 2011)

HISTORY DEPARTMENT OF THE NATIONAL MUSEUM IN ČAČAK: HISTORY OF HERITAGE AND STRUCTURE OF THE PERMANENT EXHIBITION (1953–2006)

The paper explains the practice of collection and exhibition of objects within the History Department of the National Museum in Čačak from 1953 to 2006. Besides the analysis of the structure of the museum collections, it focuses on the chronology of acquisition of artefacts and motifs for selection of the objects forming the present collection. It gives an overview of the structure of the current permanent exhibition, from the basic idea that it represents in public (rebellions, uprisings and wars from 1804 to 1941) to the objects selected to support such an idea, which defined further policy of collection and exhibition of artefacts.

In that context, institutionalization of memorisation starts with emphasizing the importance of national heroes and the value of objects they possessed. It was exactly the preciousness of artefacts that was the main criterion of preservation. Institutionalization

of the created collections at the same time imposed the criterion of representativeness of national treasures.

Such a communication model implies the creation of a field of experience involving structural and selective information shaped after the failure of socialism (1990). However, in case of the Museum of Čačak that process preserved its continuity even during the socialist era, while it obtained its full scope and meaning during the period of transition. The collected and exhibited artefacts do not represent the entire history of a nation or region, but a summary view of the history of Serbia with the aim of presenting military conflicts in function of creation and maintenance of a national state. Thereby, the history of bourgeoisie served as a framework for preservation of the collected and exhibited objects, which is also the idea of the existing permanent exhibition.

Miloš TIMOTIJEVIĆ, PhD

La section historique du Musée national à Cacak: histoire du patrimoine et structure de l'exposition permanente (1953–2006)

Cette étude explique la pratique de collecte et d'exposition d'objets dans le cadre de la Section historique du Musée national à Cacak de l'année 1953 à 2006. En dehors de l'analyse de la structure des recueils, l'attention est également portée sur la chronologie des afflux des muséales et sur les motifs pour la sélection des objets qui constituent aujourd'hui les fonds collectifs. Un coup d'œil rétrospectif sur la structure actuelle de l'exposition permanente est aussi donné à partir de l'idée élémentaire qu'elle présente au public (rébellions, insurrections et guerres durant la période de 1804 à 1941) jusqu'aux objets choisis qui sont en fonction d'une telle conception, ce qui déterminera aussi la politique ultérieure de collecte et d'exposition des muséales.

Dans un tel contexte, l'institutionnalisation de la mémorisation part de la mise en évidence de l'importance des héros de la nation et de la valeur des objets qui leur appartiennent. C'est justement la valeur des muséales qui fut le critère élémentaire de la tésaurisation. L'insti-

tutionnalisation des recueils formés imposa en même temps aussi le critère de représentation des valeurs nationales.

Un tel modèle de communication conditionna la création d'un champs expérimental dans lequel opèrent les informations structurales et sélectives formulées après la chute du socialisme (1990). Cependant, en ce qui concerne le Musée à Cacak, ce processus eut sa continuité aussi durant l'époque même du socialisme, afin d'obtenir en temps de transition une pleine ampleur et signification. Les muséales collectées et exposées ne sont pas la représentation de l'histoire complète de la nation ou de la région, mais représentent l'élagage des regards sur l'histoire de la Serbie, afin de présenter les conflits militaires dans la fonction de création et de conservation de l'état national. Néanmoins, l'histoire de la bourgeoisie procura une base pour la muséalisation des objets qui furent collectés et exposés, ce qui est également le concept de l'exposition permanente.

Milos TIMOTIJEVIC, Dr